

Jaunimo apsirūpinimas būstu: galimybės ir problema

RŪTA BRAZIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

Santrauka. *Straipsnyje analizuojamos jaunimo galimybės apsirūpinti būstu. Jaunimo galimybės apsirūpinti būstu lemia daugybė socialinių ir ekonominių veiksnių, t. y. ilgesnis nei anksčiau kartų atstovų jaunimo dalyvavimas švietimo sistemoje, užimtumo statusas darbo rinkoje, būsto nuomos ir/ar įsigijimo kainos, būsto politika jaunimo grupės atžvilgiu. Neabejotinai didelę įtaką turi ir naujausios demografinės tendencijos: mažėjantis santuokų skaičius, šeimų kūrimas ir vaikų gimdymas vėlesniame amžiuje, vis dažniau pasirenkama savanoriška bevaikystė, didėjantis nesantuokinių vaikų ir viengungių skaičius. Straipsnyje nagrinėjami jaunimo galimybės apsirūpinti būstu lemiantys veiksniai, pateikiama būsto politikos analizė skirtingų gerovės valstybės modelių kontekste, aptariama būsto politikos raida ir teisinis reglamentavimas Lietuvoje. Straipsnio empirinę bazę sudaro Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų tyrimo (EU-SILC 2007-2016) ir Europos gyvenimo kokybės tyrimo (Eurofound 2012) duomenys. Tyrimo duomenų rezultatai atskleidė, kad geresnes galimybes apsirūpinti būstu turi socialdemokratinio gerovės valstybės modelio šalių jaunimas, o mažiausiai palankioje situacijoje yra Rytų ir Vidurio bei Pietų Europos šalių jaunimas. Šiaurės (socialdemokratinio modelio) šalyse jaunimas kur kas anksčiau palieka tėvų namus ir pradeda savarankišką gyvenimą, turi palankesnes galimybes įsigyti / išsinuomoti būstą ir tapti būsto savininkais. Lietuvoje neoliberali būsto politika iš esmės nesudaro palankių prielaidų jaunimui apsirūpinti būstu. Jaunimo apsirūpinimas būstu Lietuvoje tampa vis aktualesne socialine problema ir kartu su pažeidžiamumu darbo rinkoje skatina jaunimo emigraciją.*

Reikšminiai žodžiai: *jaunimas, apsirūpinimas būstu, būsto politika, gerovės valstybė.*

Įvadas

Vienas iš jaunų asmenų tapimo suaugusiuoju atributų yra savarankiškas nuo tėvų ar globėjų gyvenimas. Pasauliniu mastu pastebima tendencija, kad jaunimo perėjimas į nepriklausomą bei savarankišką suaugusiųjų gyvenimą sudėtingėja, jaunimas vis vėliau palieka tėvų namus, įsigyja ar nuomojasi nuosavą būstą bei tampa savarankiški. Pažymėtina ir tai, kad nuosavo būsto prieinamumas / įsigijimas tampa vis aktualesne problema

mūsų visuomenėse. Daugelyje šalių jaunimas, norėdamas įsigyti / išsinuomoti būstą, susiduria su sunkumais. Jaunimo galimybes įsigyti būstą ir tapti būsto savininkais riboja daugybė socialinių ir ekonominių veiksnių, t. y. nuolat augančios būstų įsigijimo ir nuomos kainos, didelės būsto nuomos / išlaikymo sąnaudos, nepalankios būsto įsigijimo / nuomos sąlygos, tinkamo / kokybiško būsto stoka, tinkamo socialinio būsto stoka / stigmatizacija ir t. t. Neabejotinai jaunimo galimybes įsigyti būstą apriboja vis ilgesnis jaunimo dalyvavimas švietimo sistemoje, nesaugus ir neužtikrintas užimtumo statusas darbo rinkoje (nedarbo periodai, darbas nevisą darbo dieną, darbas pagal terminuotą darbo sutartį, menki atlyginimai už darbą) ir jaunimui nepalanki socialinė politika būsto įsigijimo klausimais. Apširūpinimo būstu prasme bene pažeidžiamiausias yra Rytų ir Vidurio bei Pietų Europos šalių jaunimas. Tačiau ataskaitoje apie apširūpinimą būstu Europoje (Housing Europe. A Housing Europe Review 2015) pažymima, kad ir daugelyje kitų šalių gerokai mažėja galimybės įsigyti / išsinuomoti būstą bei socialinio būsto prieinamumas jauniems žmonėms, pirmiausia Jungtinėje Karalystėje, Olandijoje, Austrijoje, Italijoje, Danijoje, Airijoje ir Ispanijoje. Nuosavo būsto įsigijimą ar būsto nuomą jauniems asmenims labai didele dalimi riboja nestabili jaunimo darbo rinka.

Pirmoje šio straipsnio dalyje aptariami jaunimo apširūpinimą būstu lemiantys veiksniai, antroje analizuojama būsto politika skirtingų gerovės valstybės modelių kontekste, trečioje aptariama būsto politikos raida ir teisinis reglamentavimas Lietuvoje. Ketvirtoje straipsnio dalyje, pasitelkiant Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų tyrimo (EU-SILC 2006-2017) ir Europos gyvenimo kokybės tyrimo (Eurofound 2012) duomenis, aptariamos jaunimo apširūpinimo būstu tendencijos Lietuvoje ir Europoje.

Jaunimo apširūpinimą būstu lemiantys veiksniai

Analizuojant jaunimo apširūpinimą būstu, mokslinėje literatūroje ypatingas dėmesys skiriamas struktūriniais veiksniams, t. y. jaunų asmenų situacijai darbo rinkoje (nedarbas, nesaugus užimtumas, ekonominė ir finansinė jaunų asmenų situacija), būsto rinka konkrečiose šalyse ir t. t. (Mulder 2013). Mulder teigimu, būsto kaina riboja jaunimo galimybes įsigyti nuosavą būstą, o nuomojamo būsto kaina apsunkina jaunimo išėjimą iš tėvų namų (Mulder 2013). Filandri ir Bertolini (2016) akcentuoja tris pagrindinius veiksniai, labiausiai lemiančius jaunimo apširūpinimą būstu: rinką, darbo rinką ir socialinę politiką.

Jaunimo apširūpinimo būstu skirtumai visuomenėse suformuoti nevienodo gerovės pasiskirstymo, kai socialinė nelygybė būsto prieinamumo /

įsigijimo atžvilgiu sukonstruota socialiai. Neoliberalaus kapitalizmo sąlygomis sukuriama rinka, kurioje viskas priklauso nuo turimų išteklių, galios, o rinka diktuoja asmenų pasirinkimus (May et al. 2005). Analizuojant priešastis, lemiančias nevienodas jaunimo galimybes būsto rinkoje (įsigyti, išsinuomoti būstą ir t. t.), gyventojai susiskirstomi pagal poreikius ir sukuriami skirtumai tarp tų erdvių, o socialinė parama negarantuoja orių / tinkamų būsto sąlygų.

Dar prieš kelis dešimtmečius perėjimas iš paauglystės į socialinę brandą buvo siejamas su atitinkamais riboženkliais, t. y. *mokyklos baigimas, išėjimas iš tėvų namų, nuolatinio darbo susiradimas, santuoka, pirmo vaiko gimimas* (Hutchison 2008; Elchardus, Smits 2006) ir t. t. Jaunas žmogus gaudavo dirbančio, vedusio ir turinčio vaiką statusą, kurio pasiekimas buvo visiems suprantamas ir nulemtas nusistovėjusio normatyvinio, linijinio gyvenimo kelio modelio, kuriame buvo aiškūs žingsniai, ką po ko daryti. Dėl to, kad jaunimas ilgiau dalyvauja švietimo sistemoje, vėliau įsilieja į darbo rinką, XX a. antroje pusėje pirmiausia Vakarų Europos šalyse pradėti fiksuoti linijiniam gyvenimo keliui nebūdingi bruožai: mažėja santuokų skaičius, šeimos kuriamos vėliau, pirmieji vaikai gimsta vėlesniame amžiuje, vis dažniau pasirenkama savanoriška bevaikystė, didėja nesantuokinių vaikų skaičius, daugėja viengungių (Hutchison 2008; Vinken 2007; Stankūnienė, Jonkarytė, Mikulionienė, Mitrikas, Maslauskaitė 2003; Serdedakis, Tsiolis 2000 ir kt.). Šiame kontekste jauni asmenys vis ilgiau gyvena su tėvais / globėjais, palyginti vėliau ryžtasi nuomotis ar įsigyti nuosavą būstą.

Nevienodas būsto naudojimo galimybes apibrėžia ne tik naudojimo būdai ar būsto tipas, bet ir kapitalistinėse visuomenėse vyraujančios nuomos sistemos: kolektyviai teikiamo būsto privalumus pabrėžia unitarinė būsto nuomos sistema, o dualistinėje dominuoja privatus naudojimas (Hoekstra 2009). Dualistinė nuomos sistema vyrauja liberaliose kapitalistinėse visuomenėse, kur stengiamasi išvengti valstybės dalyvavimo būsto rinkoje. Mažai išvystytas valstybinių būstų nuomos sektorius lemia tai, kad toks būstas už mažą nuomos kainą teikiamas tik marginalizuotoms grupėms (Allen 2006; Hoekstra 2010; Hoekstra 2009). Nuomos kainos dėl nereguliuojamos rinkos yra aukštos, o nuomininkų apsauga – žema, tad tokiu būdu skatinama būsto nuosavybė, suteikianti pelną ir saugumą, o gyvenimo kokybės skirtumai tarp skirtingais būdais vartojančių būstą asmenų yra labai dideli. Kemeny (1980) teigimu, šalyse, kuriose vyrauja privati nuosavybė, yra menkai išvystyta gerovės valstybė, o tose šalyse, kuriose būsto nuoma ir nuosavybė pasiskirsto gana tolygiai, gerovės teikimas yra labiau išvystytas. Akcentuotina, kad kuo mažesnis valstybės reguliavimas būsto politikos srityje, tuo didesnė socialinė nelygybė vyrauja apsirūpinant kokybišku būstu.

Gyvenimo kelio tyrimų perspektyvoje (Mayer 1994) rezidencinė (būsto) nepriklausomybė yra labai svarbus tyrimų objektas. Iš esmės rezidencinė (būsto) nepriklausomybė yra labai glaudžiai susijusi su išsimokslinimo, užimtumo statusu ir šeimos kūrimu (Mulder 2013). Dalyvavimas darbo rinkoje yra labai reikšmingas jaunų asmenų gyvenimo ir šeiminiams situacijoms, darančioms įtaką būsto vartojimui. Nemažai mokslininkų detaliai analizuoja demografinių pokyčių įtaką jaunimo išėjimui iš tėvų namų ir savarankiškam gyvenimui (Billari 2004; Walter 2006). Žvelgiant į pastarųjų trijų–keturių dešimtmečių mokslinių tyrimų lauką, galima daryti bendrą išvadą, kad jaunimas apskritai yra linkęs ilgiau gyventi su tėvais (Berthoud, Iacovou 2004; Murphy, Wang 1998; Mayer 1994 ir kt.). Ir vis dėlto nors bendra tendencija ir yra ta, kad jaunimas vėliau palieka tėvų namus, egzistuoja gana akivaizdžių skirtumų tarp šalių. Pažymėtina, kad Šiaurės Europoje jaunimas kur kas anksčiau palieka tėvų namus nei Rytų ir Vidurio ar Pietų Europos šalyse. Taigi, atsižvelgiant į dalyvavimą darbo rinkoje (užimtumą), šeimą ir apsirūpinimą būstu, galima identifikuoti skirtingus rezidencinės nepriklausomybės modelius. Anot Forrest, Yip (Forrest, Yip 2013), anksčiausiai jaunimas tampa nepriklausomas finansiškai ir rezidenciškai Šiaurės Europos šalyse. Pietų Europos šalyse bendras gyvenimas su tėvais paprastai tęsiasi ilgiau, nes būsto nuomos rinka yra menka, būsto nuomos sąnaudos didelės, todėl jaunimas prioritetą teikia nuosavo būsto įsigijimui. Pokomunistinės Rytų ir Vidurio Europos šalys gali būti apibūdinamos vėlesniu nei Šiaurės Europos, bet ne itin vėlyvu išėjimu iš tėvų namų (Mandič 2008). Dauguma mokslininkų siekia paaiškinti šių skirtumų priežastis ir kilmę (Bendit, Gaiser, Marbach 1999; Baanders 1998). Neabejotinai viena iš labai reikšmingų socialinių ir ekonominių priežasčių yra stabilios darbo rinkos išnykimas (Laaksonen, 2000). Individualiu lygmeniu mokslininkai yra labiausiai linkę akcentuoti jaunimo socialinę kilmę (Filandri, Bertolini 2016; Filandri, Olagnero 2014). Socioekonominė šeimos kilmė / socialinis statusas daro reikšmingą įtaką nepriklausomai jauno asmens rezidencijai net ir Šiaurės Europos šalyse (Filandri, Bertolini 2016; Filandri, Olagnero 2014; Laaksonen 2000). Šeimos socialinis ekonominis statusas itin reikšmingas yra Pietų Europos šalyse, kur tėvai labai dažnai padeda vaikams įsigyti namus ar remia juos finansiškai. Mandič teigimu (Mandič 2008), Rytų Europos šalys gali būti apibūdinamos išskirtinai nepalankių galimybių struktūromis (angl. *outstandingly unfavourable opportunities structures*) ir nepalankiomis darbo rinkos sąlygomis.

Būsto politika skirtingų gerovės valstybės modelių kontekste

Būsto politika apima daugybę aspektų, tačiau pagrindinis būsto politikos tikslas – užtikrinti teisingumą ir lygias asmenų galimybes apsirūpinti būstu. Kai kurių autorių teigimu, tai taip pat ir valstybės veikla, kurios tikslas – reguliuoti rinką būsto sektoriuje ir patį būsto sektorių (Lund 2011). Paminėtina ir tai, kad tai taip pat ir „tinkamo ir prieinamo būsto teisė yra visų žmonių socialinė garantija, kuri yra užtikrinama Europos būsto chartijos, taip pat ji pabrėžia Europos Sąjungos valstybių narių susidūrimą su nekilnojamo būsto rinkos, benamystės problemomis, skatinanti būsto integraciją į ekonominę, teritorinę sanglaudos ir socialinę politiką“ (Mockienė 2009). Būsto sektorių sudaro privatus (būstai, priklausantys piliečiams) ir viešasis (socialiniai, subsidijuojami / valstybės remiami būstai) sektoriai. Šių atskirų sektorių funkcionavimą, gerovės paskirstymą privačiame ir viešajame būsto sektoriuose lemia valstybės būsto politika, priklausanti nuo konkrečios ideologijos.

Nors valstybė ir nėra laikoma vieninteliu socialiniu institutu, atsakingu už gyventojų apsirūpinimą būstu, kaip tai yra švietimo ir sveikatos apsaugos sistemose, tačiau įvairių šalių vyriausybės daro atitinkamas intervencijas į būsto rinką, kurios skirtos pasiekti tam tikrus visuomeninius ar bendruomeninius tikslus, t. y. padidinti būsto prieinamumą, apsaugoti pažeidžiausių socialinių grupių interesus ir užtikrinti būsto kokybę. Priemonės, kuriomis įgyvendinama būsto politika, suklasifikavo Lund (2001). Jo teigimu, būsto politika įgyvendinama šiomis priemonėmis: 1) fiskalinėmis; 2) teisių į nuomojamą būstą arba nuomos teisių nustatymu; 3) gamintojams ir vartotojams nustatomomis subsidijomis; 4) socialinio būsto paskirstymu ir vadyba; 5) parama bendruomenių ar bendrijų kūrimuisi, jų veiklai, taip pat infrastruktūros plėtrai; 6) būsto renovacijos ar eksploatacijos parama; 7) socialinės atskirties mažinimu su būstu susijusiomis priemonėmis; 8) socialinio kapitalo didinimu per bendruomenes, taip pat saugios kaimynystės kūrimu ir puoselėjimu.

Daugelis mokslininkų pažymi (Ruopilla 2005; Doherty 2004), kad pastaruosius du dešimtmečius Vakarų šalys panašėja būsto politikos srityje. Viena ryškiausiai pastebimų tendencijų – būsto politikos liberalizavimas, kai valstybė vis mažiau dėmesio skiria savo piliečių apsirūpinimo būstu problemoms spręsti, mažėja socialinio būsto fondas, intensyviau plėtojamos kitos būsto politikos priemonės, pavyzdžiui, parama būstui pirkti, subsidijos būsto statytojams ir pan. Ir nors skirtumai tarp šalių mažėja, vis dėlto skirtingi gerovės valstybės modeliai sudaro nevienodas galimybes jaunimui

naudotis valstybės parama įsigyjant ar išsinuomojant būstą, socialinio būsto prieinamumą, naudotis skirtingais infrastruktūros patogumais, parama būsto renovacijai bei priežiūrai ir kt. (Hoekstra 2010; Hoekstra 2009).

Socialdemokratinis gerovės valstybės modelis būsto politikos kontekste išsiskiria tuo, kad valstybė garantuoja prieinamą ir kokybišką būstą kiekvienam asmeniui. Socialdemokratinio gerovės valstybės modelio šalyse valstybė siekia užtikrinti visų socialinių grupių atstovų apsirūpinimą kokybišku būstu. Kaip teigia Aidukaitė et al. (2014), valstybės, besiremiančios socialdemokratinio gerovės valstybės modeliu, subsidijuoja būsto statybas, kurios atitinka tam tikrus asmenų poreikius atsižvelgiant į kainą. Valstybė finansuoja būsto, pritaikyto studentams, mažas pajamas gaunantiems asmenims ir kt. statybą. Valstybės pasižymi būsto kokybe bei valstybės ir savivaldybės nuomojamo būsto gausa. Kokybiška ir prieinama socialinio būsto pasiūla leidžia išlaikyti mažas kainas privačiame nuomojamo būsto sektoriuje (Aidukaitė et al. 2014). Tai ypač pagerina tų asmenų situaciją, kurie negali įsigyti savo būsto.

Konservatyvusis-korporatyvinis gerovės valstybės modelis būsto politikos kontekste pasižymi tuo, kad valstybė prisiima atsakomybę, garantuodama būstą kiekvienam žmogui, tačiau valstybės įtaka būsto politikoje nėra tokia didelė, kaip socialdemokratiniam gerovės valstybės modelyje (Aidukaitė et al. 2014). Be to, pirmiausia įsigyjant ar nuomojant būstą valstybė teikia pagalbą šeimoms. Konservatyviojo gerovės valstybės modelio šalyse prieinamas ir kokybiškas socialinis būstas teikiamas savivaldybių ar nevyriausybinų organizacijų.

Liberaliajam gerovės valstybės modeliui būdinga tai, kad rinka nustato būsto kainas, t. y. būsto statyba, būsto naudojimas ir būsto plėtra yra reguliuojami rinkos. Socialinio būsto sektorius šio modelio šalyse yra menkai išplėtotas (Aidukaitė et al. 2014; Ruoppila 2005 ir kt.). Be to, socialinis būstas garantuojamas tik pažeidžiamiausioms socialinėms grupėms, o gyvenimas socialiam būste paženklintas tam tikra stigmatizacija. Valstybės parama šio modelio šalyse dažniausiai apsiriboja tuo, kad skiriamos socialinės pašalpos ir lengvatos būstui išlaikyti. Tokiose šalyse pastebima ypač didelė socialinė atskirtis, o panašiam socialiniam sluoksniui priklausantys asmenys gyvena vieni šalia kitų. Kaip teigia Esping Andersen (1990), labiau pasiturintys asmenys gyvena geresniuose rajonuose, kokybiškesniuose būstuose, o neturtingi asmenys teiškali nuomotis būstus blogos reputacijos rajonuose, o būstai yra pasenę ir nekokybiški.

Lietuva neabejotinai gali būti priskiriama neoliberaliojo gerovės valstybės modelio šalims, kai valstybėje dominuoja privati būsto nuosavybė, o socialinis būstas prieinamas tik socialiai pažeidžiamoms grupėms. Lietuvoje socialinio būsto sektorius yra itin mažas, o socialinio būsto poreikis didelis.

Lietuvoje valstybė iš esmės garantuoja paramą apsirūpinti būstu tik pažeidžiamiausių socialinių grupių atstovams. Kaip teigia Lipnevič (2012), Lietuvoje valstybė gana menkai reguliuoja būsto sektorių ir remia tik atskiras socialiai pažeidžiamas grupes: našlaičius, mažas pajamas gaunančius asmenis, jaunas ar daugiavaikes šeimas. Paminėtina tai, kad pastaruoju metu vis dažniau diskutuojama apie galimybių apsirūpinti būstu didinimą jaunoms šeimoms iki 35 metų amžiaus Lietuvos regionuose.

Lietuva priskiriama ir pokomunistinio gerovės modelio šalims, kurios pasižymi tuo, kad būsto sektoriuje dominuoja laisva rinka, o dėl žemų pragyvenimo standartų, atlyginimų lygio, šeimos įtaka jaunimui įsigyjant būstą išlieka didelė. Kaip teigia mokslininkai, būsto įsigijimas nėra paprastas, nes rinka, o ne valstybė reguliuoja būstų kainas (Aidukaitė et al. 2014). Pokomunistiniam modeliui taip pat būdinga tai, kad valstybėje dominuoja prastos kokybės būstai, nerenovuoti daugiabučiai. Be to, Lietuvoje vienam gyventojui tenkantis būsto plotas yra itin mažas ir neatitinka Europos Sąjungos keliamų reikalavimų.

2005 m. pateiktoje Lietuvos ekonomikos apžvalgoje nurodoma, kad pereinamojo laikotarpio valstybėse, iš jų ir Lietuvoje, „būsto politikos procesas nėra sklandus, nes būsto kreditavimo sistema dar tik pamažu įsibėgėja, tačiau daugelis žmonių neturi pakankamai lėšų įsigyti nuosavą būstą“. Apžvalgos autoriai akcentavo ir valstybės paramos poreikį būsto sektoriaus srityje (Bratčikovienė, Danilevičius 2005). Remiantis naujausiais Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) (Salvi del Pero et al. 2016) EBPO būsto prieinamumo duomenų bazėje (OECD Affordable Housing Database) pateikiamais duomenimis, kurioje būsto prieinamumo analizė pateikiama pagal tris pagrindines dimensijas (būsto rinkos kontekstą, būsto sąlygas ir viešosios politikos priemonės, skirtas būsto prieinamumui), nurodoma, kad Lietuvoje pagrindinėmis problemomis išlieka ribota parama būstui įsigyti, socialinio būsto trūkumas ir problemos privačiame būsto nuomos sektoriuje.

Būsto politikos raida ir teisinis reglamentavimas Lietuvoje

Šiuo metu Lietuvoje egzistuojanti būsto politika gali būti apibūdinama kaip mišri pokomunistinio ir neoliberaliojo gerovės valstybės modelių samplaika. Labai apibendrintai galima teigti, kad pereita iš centralizuotos ir subsidijuotos sistemos prie individualaus apsirūpinimo būstu sistemos. Žlugus Sovietų Sąjungai ir Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, buvo formuojama nauja būsto politika. Būsto sektorius buvo transformuotas į hiperdualistinę

būsto sistemą. Pereinamuoju laikotarpiu buvo įgyvendinta masinė būsto privatizacijos programa, kai naudojant investicinius čekius buvo įvykdyta valstybinio būsto privatizacija ir tuometiniai būsto nuomininkai tapo būsto savininkais. Paminėtina tai, kad iki 1995 m. buvo privatizuota beveik 94 proc. valstybinio būsto fondo (Žilys 2015; Lipnevič 2012 ir kt.). Būsto politikos reforma Lietuvoje buvo panaši kaip ir daugelyje kitų pokomunistinių šalių (Aidukaitė 2013; Ruopilla 2005). Dėl šių reformų pokomunistinėse šalyse privatus būstas sudaro daugiau nei 80 proc. Paminėtina, kad Lietuvoje šis rodiklis yra vienas aukščiausių ir sudaro 88,6 proc. Panašūs rodikliai yra ir kitose pokomunistinėse šalyse: Bulgarijoje – 81,7 proc., Kroatijoje – 89,4 proc., Estijoje – 82 proc. o Vengrijoje – net 92 proc. Palyginimui – kitose Europos šalyse šis rodiklis yra gerokai mažesnis, pavyzdžiui, privatus būstas Austrijoje sudaro 51,6 proc., Suomijoje – 67 proc., Danijoje – 51 proc., Olandijoje – 60 proc., o Vokietijoje – 45,4 proc.

Nepriklausomybės laikotarpiu Lietuvoje sukurta pakankama teisinė bazė, asmenims garantuojanti teisę į būstą. Pagrindinis įstatymas, įtvirtinantis asmenų teisę į būstą, yra LR Konstitucija (1992). Joje pažymima, kad individas turi teisę į būstą, kuris yra neliečiamas ir saugomas įstatymų. 2002 m. lapkričio 12 d. Nr. IX-1188 buvo išleistas LR gyventojų apsirūpinimo gyvenamosiomis patalpomis įstatymo pakeitimo įstatymas. Šiame įstatyme nurodomos valstybės paramos teikimo sąlygos, numatoma, kaip savivaldybėse sudaromas socialinio būsto fondas, kas turi teisę į savivaldybių socialinį būstą, išskiriamos socialinio būsto nuomos sąlygos.

2004 m. buvo patvirtintas vienas pagrindinių dokumentų, formuojančių būsto politiką Lietuvoje, t. y. Lietuvos būsto strategija. Kaip teigiama dokumente, šios strategijos tikslas – „nustatyti ilgalaikius būsto politikos tikslus ir prioritetus, pagal kuriuos būtų tobulinami būsto sritį reguliuojantys teisės aktai, valdymo ir visuomenės informavimo sistema, rengiamos ir įgyvendinamos būsto plėtros, atnaujinimo ir modernizavimo, finansinės ir socialinės paramos gyventojams programos ir priemonės. Šios strategijos nuostatų įgyvendinimo laikotarpis – iki 2020 metų“. Strategija iškelia pagrindinius uždavinius būsto politikai: nuomojamo būsto sektoriaus plėtra, naujų būstų statybos plėtra, būsto kreditų rinkos efektyvumo didinimas, efektyvi ir tikslinė parama būstui įsigyti, daugiabučių namų priežiūros administravimo gerinimas, gyvenamųjų namų atnaujinimo ir modernizavimo didinimas, paramos didinimas mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams, darnios būsto sektoriaus valdymo sistemos sukūrimas, visuomenės švietimas ir informavimas. Strategijos įgyvendinimo kontekste 2014 m. buvo patvirtintas LR paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymas. Jis nustato „paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti teikimo asmenims ir šeimoms principus, finansavimo šaltinius, formas, paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti

gaunančių asmenų teises ir pareigas, taip pat socialinio būsto ir savivaldybės būsto nuomos bei būsto pardavimo sąlygas ir tvarką“.

Tačiau pažymėtina, kad Lietuvoje egzistuojanti būsto politika jaunimo socialinės grupės atžvilgiu yra neefektyvi. Apie tai minima ir viename jaunimo politikos strateginių dokumentų – Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos įgyvendinimo 2017–2019 metų priemonių plane. Šiame dokumente teigiama, kad „viena iš jaunimo gyvenimo kokybės problemų vis dar yra nepalankios sąlygos jaunimui ir jaunoms šeimoms išsinuomoti / įsigyti būstą“. Be to, didžioji dalis jaunimo įsigyja būstą imdami paskolas iš bankų. Svarbu paminėti tai, kad 2015 m. įsigaliojo atsakingo skolinimosi nuostatai, kurie numato, kad, imant būsto paskolą, reikia turėti 15 % būsto vertės įnašą, o bankui mokamos įmokos negali viršyti 40 % pastovių mėnesinių pajamų. Griežtesnės paskolų teikimo sąlygos tapo ir dėl sutrumpinto paskolai išsimokėti skirto laiko – dabar jis siekia 30 metų. Taigi apsirūpinimo būstu kontekste labai svarbu sudaryti jaunimui sąlygas sukaupti pradinį įnašą, kuris leistų pasinaudoti banko kreditavimo galimybėmis.

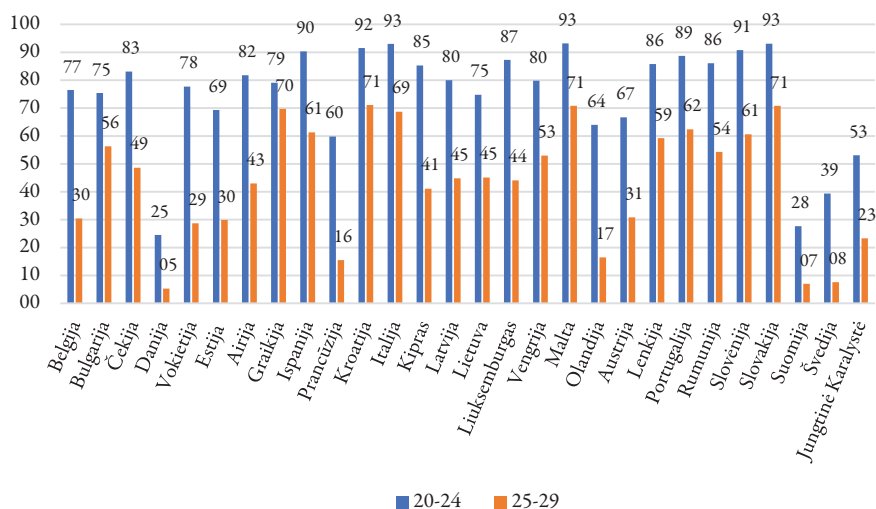
Paminėtina tai, kad šiuo metu diskutuojama dėl Lietuvos Respublikos finansinės paskatos pirmąjį būstą įsigyjančioms jaunoms šeimoms įstatymo, kurio paskirtis – nustatyti finansines paskatas jaunoms šeimoms, įsigyjančioms pirmąjį būstą Lietuvos Respublikos regionų teritorijose. Jaunos šeimos šiame įstatyme įvardijamos tik kaip sutuoktinių poros, t. y. „*jauna šeima* – šeima, kurioje kiekvienas iš sutuoktinių yra ne vyresnis kaip 35 metų, taip pat šeima, kurioje motina arba tėvas vieni augina vieną ar daugiau vaikų (įvaikių) ir yra ne vyresni kaip 35 metų“, tokiu būdu diskriminuojami vieniši jauni asmenys ar asmenys, esantys nesantuokinėse partnerystėse. Be to, parama negalės pasinaudoti didmiesčių jaunimas.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad jaunimo apsirūpinimo būstu kontekste Lietuva bei Rytų ir Vidurio šalys pasižymi keletu pagrindinių bruožų: 1) dauguma būstų yra prastos kokybės; 2) dualistinė būsto nuomos sistema lemia nesaugią būsto nuomos rinką; 3) silpnai vystomas būsto nuomos fondas; 4) neefektyviai veikia apsirūpinimo būstu sistema jauniems žmonėms.

Jaunų asmenų tapimas būsto savininkais/ nepriklausomos rezidencijos tendencijos

Sklandus jaunimo apsirūpinimas būstu – svarbi partnerystės ir šeimos kūrimo prielaida, tapimas finansiškai ir ekonomiškai nepriklausomais asmenimis. Išėjimas iš tėvų namų daugeliui jaunų asmenų tapo fragmentuota ir

labai skirtinga patirtimi. Europos Sąjungos mastu net 46 proc. jaunų suaugusių asmenų vis dar gyvena su tėvais (Eurostat 2017). Palyginimas atskleidė didelius skirtumus tarp Rytų bei Vidurio, Pietų ir Vakarų Europos šalių. Vėlyvas išėjimas iš tėvų namų yra/buvo būdingas daugiausia Pietų Europos šalių jaunimui. Tai nulemta daugybės įvairių veiksnių, kultūrinių tradicijų, šeimos modelio ir neabejotinai jaunimui nepalankios situacijos būsto rinkoje (didelės būsto įsigijimo kainos, menka būsto nuomos rinka, itin didelės būsto nuomos kainos ir t. t.). Paminėtina tai, kad pastaruoju metu šios tendencijos vis dažniau pastebimos ir kitose Europos šalyse. Didesnės būsto nuomos ar įsigijimo kainos lemia tai, kad jauni asmenys ilgiau pasilieka gyventi su tėvais ar globėjais. Iš EU-SILC (Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų tyrimas 2007–2016) duomenų matome, kad didžiausia dalis jaunų 20–24 ir 25–29 metų amžiaus grupių asmenų gyvena su tėvais Rytų ir Vidurio (Lietuvoje, Latvijoje, Lenkijoje) bei Pietų Europos šalyse (Maltoje, Italijoje, Ispanijoje, Portugalijoje). Mažiausiai jaunų žmonių su tėvais šiose amžiaus grupėse gyvena socialdemokratinio gerovės valstybės modelio šalyse (Suomijoje, Švedijoje, Danijoje) (detaliau žr. 1 pav.).

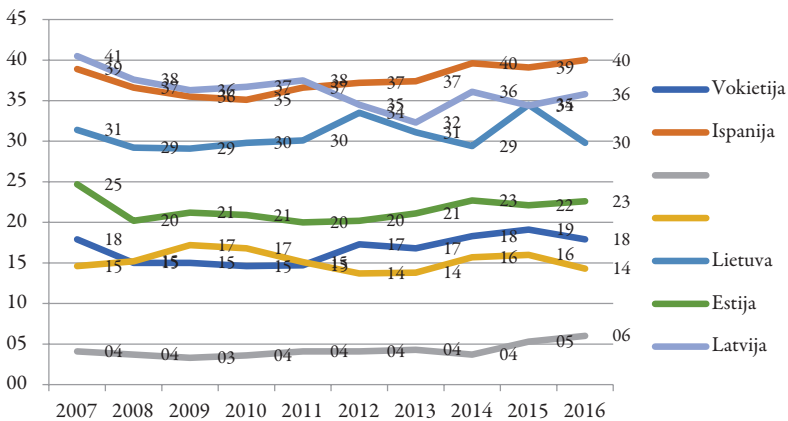

1 PAV. JAUNŲ SUAUGUSIŲJŲ, GYVENANČIŲ SU TĖVAIS, DALIS 20–24 IR 25–29 METŲ AMŽIAUS GRUPĖSE ES ŠALYSE, %, 2016, EUROSTAT, EU-SILC

Šaltinis: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>

Analizuojant Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų tyrimo (EU-SILC) duomenis apie jaunus suaugusiuosius, gyvenančius su tėvais

skirtingų gerovės valstybės modelių šalyse, detaliau buvo nagrinėjami Lietuvos, Latvijos, Estijos, Švedijos, Vokietijos, Ispanijos ir Jungtinės Karalystės duomenys. Šalys pasirinktos pagal tai, kad atstovautų skirtingiems gerovės valstybės modeliams. Išryškėjo tai, kad 25–34 metų amžiaus grupėje mažiausiai jaunų asmenų su tėvais gyvena Švedijoje, kuri atstovauja socialdemokratiniam gerovės valstybės modeliui (detaliau žr. 2 pav.). Lyginant trijų Baltijos šalių duomenis matyti, kad daugiausia jaunų asmenų šioje amžiaus grupėje su tėvais gyveno Latvijoje, o tendencijos Lietuvoje ir Estijoje gana panašios.

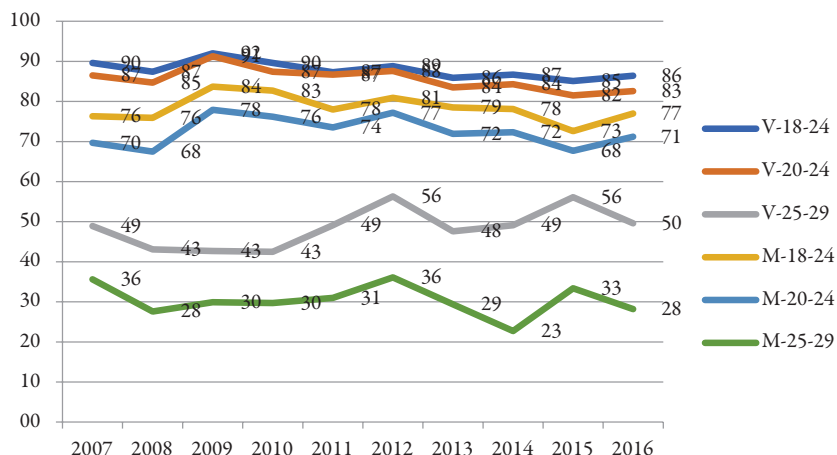
2 PAV. JAUNŲ SUAUGUSIŲJŲ, GYVENANČIŲ SU TĖVAIS, DALIS 25–34 METŲ AMŽIAUS GRUPĖJE, %, 2007–2016, EUROSTAT, EU-SILC

Šaltinis: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>

Pažymėtina tai, kad vyrai yra linkę gyventi su tėvais ilgiau nei moterys. Ši tendencija pastebima visose jaunimo amžiaus grupėse (detaliau žr. 3 pav.). Pagrindinė tai lemianti priežastis ta, kad jaunos moterys palyginti anksčiau nei vyrai kuria nesantuokines ar santuokines partnerystes. Kitas aspektas, kodėl jauni asmenys ilgai gyvena su tėvais, yra ta, kad baigę studijas dėl tinkamo apsirūpinimo darbu ir būstu trūkumo yra priversti grįžti atgal gyventi į tėvų namus.

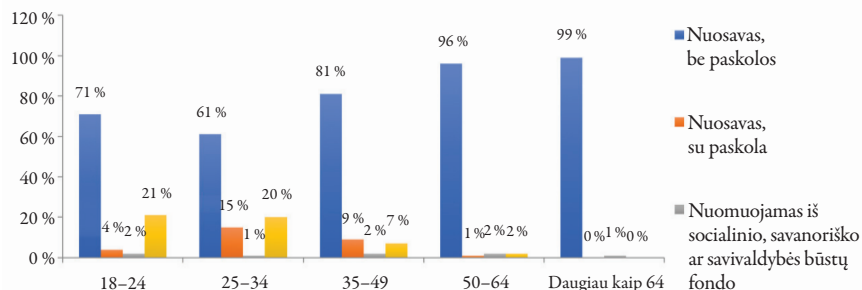
Tapimą savarankiškam apsirūpinimo būstu kontekste jaunimui taip pat riboja ir finansinių išteklių trūkumas. Turint omenyje tai, kad jaunimas nėra homogeniška grupė, vis dėlto reikėtų pažymėti, kad, lyginant su kitų grupių atstovais, jaunimas turi santykinai menkesnes pajamas, mažesnes santaupas ir t. t. Be to, privataus būsto nuoma sudaro labai didelę dalį. Taip pat jaunimui yra kur kas sudėtingiau tapti būsto savininkais nei ankstesnių

kartų atstovams. Paminėtina tai, kad jaunimas, lyginant su tėvų ar senelių karta, turi labai ribotas galimybes tapti būsto savininkais (Filandri, Bertolini 2016; Filandri, Olagnero 2014; Laaksonen 2000). Jaunoji karta mokslinėje literatūroje netgi įvardijama kaip nuomininkų karta. Tai patvirtina Europos gyvenimo kokybės tyrimo duomenys apie būsto nuosavybės statusą pagal amžių. Jauni 25–34 metų amžiaus asmenys sudaro gerokai mažesnę dalį būsto savininkų nei vyresni asmenys.

3 PAV. JAUNŲ SUAUGUSIŲJŲ, GYVENANČIŲ SU TĖVAIS, DALIS 18–24, 20–24, 25–29 METŲ AMŽIAUS GRUPĖSE PAGAL LYTĮ, %, 2007–2016, EUROSTAT, EU-SILC

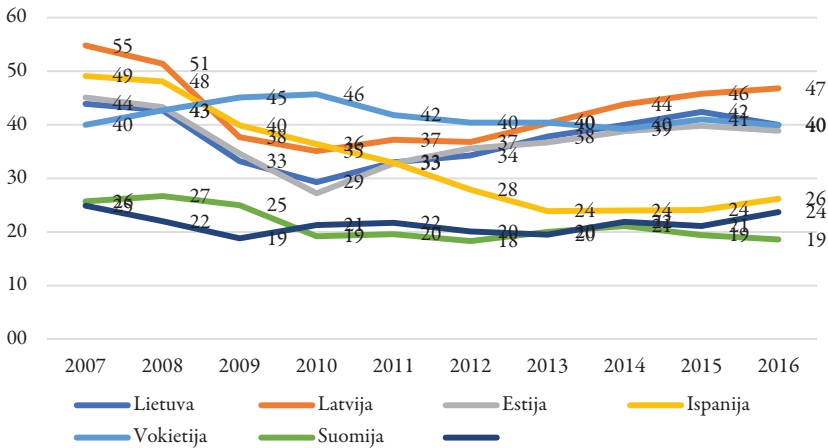
Šaltinis: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>

4 PAV. BŪSTO NUOSAVYBĖS STATUSAS PAGAL AMŽIŲ LIETUVOJE, EUROPOS GYVENIMO KOKYBĖS TYRIMAS, EUROFOUND, 2012, %

Dalyvavimas darbo rinkoje ir apsirūpinimas būstu

Jaunimo apsirūpinimas būstu susijęs su daugybe socialinių ir ekonominių veiksnių. Viena vertus, labai reikšminga yra būsto rinka, tai, kokiomis sąlygomis jauni asmenys gali tapti būsto savininkais, tačiau ne mažiau reikšmingas yra jauno asmens statusas darbo rinkoje (Walther 2006). Nuolatinio darbo turėjimas yra labai dažnai susijęs su sprendimu palikti tėvų namus, įsigyti ar nuomotis būstą. Tinkamas, nuolatinis užimtumas – viena pagrindinių prielaidų, lemiančių jaunimo būsto pasirinkimą (Mandič 2008). Jaunimo dalyvavimui darbo rinkoje labiau nei kitų socialinių grupių atstovams dažniau būdingi trumpesnio ar ilgesnio nedarbo periodai, nesaugus užimtumas, menkesni atlyginimai už darbą, darbas nevisą darbo dieną, darbas pagal terminuotas sutartis ir t. t. Pats dalyvavimo darbo rinkoje faktas jaunimui nebūtinai lemia ekonominę ir finansinę nepriklausomybę. Nestabili padėtis / nesaugus užimtumas apriboja jaunų asmenų galimybes pasiimti paskolą bei tapti būsto savininkais ir/ar nuomininkais (Lersch, De Wilde 2013).

5 PAV. JAUNŲ ASMENŲ, DIRBANČIŲ VISĄ DARBO DIENĄ, DALIS GYVENANČIŲ SU TĖVAIS 25–34 METŲ AMŽIAUS GRUPĖJE, %, 2007–2016, EUROSTAT, EU-SILC

Šaltinis: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>

Apibendrinimas

Mokslinės literatūros analizė jaunimo apsirūpinimo būstu klausimais atskleidė, kad jaunimo galimybes apsirūpinti būstu labiausiai lemia įvairūs socialiniai ir ekonominiai veiksniai, t. y. ilgesnis nei ankstesnių kartų atstovų jaunimo dalyvavimas švietimo sistemoje, užimtumo statusas darbo rinkoje, būsto nuomos ir įsigijimo kainos, būsto politika jaunimo grupės atžvilgiu. Dalyvavimas darbo rinkoje itin daug lemia jaunimo galimybes apsirūpinti būstu. Nuolatinio darbo turėjimas labai dažnai yra susijęs su sprendimu palikti tėvų / globėjų namus, įsigyti ar nuomotis būstą. Pažymėtina ir tai, kad pats dalyvavimo darbo rinkoje faktas jaunimui nebūtinai lemia ekonominę ir finansinę nepriklausomybę. Tinkamas, nuolatinis užimtumas yra viena pagrindinių prielaidų, lemiančių jaunimo būsto pasirinkimus. Jaunimo dalyvavimui darbo rinkoje labiau nei kitų socialinių grupių atstovams yra dažniau būdingi trumpesnio ar ilgesnio nedarbo periodai, nesaugus užimtumas, menkesni atlyginimai už darbą, darbas nevisą darbo dieną, darbas pagal terminuotas sutartis ir t. t. Nestabili padėtis / nesaugus užimtumas apriboja jaunų asmenų galimybes pasiimti paskolą ir tapti būsto savininkais ar nuomininkais. Jaunimo apsirūpinimui būstu neabejotinai didelę įtaką turi ir naujausios demografinės tendencijos: mažėjantis santuokų skaičius, šeimų kūrimas atidedamas vėlesniam amžiui, pirmieji vaikai gimsta vėlesniame amžiuje, vis dažniau pasirenkama savanoriška bevaikystė, didėja nasantuokinių vaikų ir viengungių skaičius.

Būsto politikos decentralizavimas ir neoliberalistinė būsto politika Lietuvoje lėmė daugybę problemų, susijusių su jaunimo apsirūpinimu būstu. Lietuvoje egzistuojantis būsto politikos modelis sudaro nevienodas galimybes Lietuvos jaunimui apsirūpinti būstu. Atlikta LR teisės aktų, strateginių dokumentų ir kt. dokumentų analizė parodė, kad valstybė menkai reguliuoja būsto sektorių, o parama įsigyjant / nuomojant būstą skiriama tik pažeidžiamiausioms socialinėms grupėms (menkas pajamas gaunantys asmenys, daugiavaikės šeimos, neįgalieji, našlaičiai). Būsto politikos kontekste jaunimas nėra pakankamai prioretizuojama grupė, vykdoma būsto politika jaunimo grupės atžvilgiu yra neefektyvi ir nesudaro palankių prielaidų jaunimui įsigyti būstą. Be to, būsto politikos priemonės taikomos išimtinai tik susituokusiems jauniems asmenims, tokiu būdu apribojant nemenkos dalies jaunimo galimybes pasinaudoti parama būstui įsigyti.

Padėka

Straipsnis parengtas įgyvendinant LMT finansuojamą nacionalinės mokslo programos „Gerovės visuomenė“ projektą „Jaunimo apsirūpinimas būstu: procesai, problemos ir jų sprendimo būdai Lietuvoje (JABS)“ (GER 007/17).

Literatūra

- Allen, J. 2006. “Welfare Regimes, Welfare Systems and Housing in Southern Europe.” *International Journal of Housing Policy* 6 (3): 251–277.
- Aidukaitė, J., Lipnevič, A., Nefas, S., Narkevičiūtė, A., Anulytė, F. 2014. *Būsto politika ir visuomenės iniciatyvos mieste*. Mokslo studija. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras.
- Aidukaitė, J. 2013. „Būsto politika skirtinguose gerovės modeliuose“. *Sociologija. Mintis ir veiksmas* 2 (33): 304–320.
- Baanders, A. 1998. *Leavers, Planners and Dwellers: The Decision to Leave the Parental Home*. Wageningen: Wageningen University.
- Bendit, R., Gaiser, W., Marbach, J.H., eds. 1999. *Youth and Housing in Germany and the European Union*. Opladen: Leske Budrich.
- Berthoud, R., Iacovou, M., eds. 2004. *Social Europe: Living Standards and Welfare States*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Bratčikovienė, N., Danilevičius, A. 2005. *Gyventojų apsirūpinimo būstu socialinės ekonominės problemos. Lietuvos ekonomikos apžvalga Aktualijos* 2: 78–82.
- Buchmann, M., Kriesi, I. 2011. “Transition to Adulthood in Europe.” *Annual Review of Sociology* 37: 81–503.
- Doherty, J. 2004. “European Housing Policies: Bringing the State Back in?” *European Journal of Housing Policy* 4 (3): 253–260.
- Gaiser, W. 1999. “Young People and Housing: A Challenge for Individuals and the Welfare State.” In *Youth and Housing in Germany and the European Union*, ed. R. Bendit, W. Gaiser, J. H. Marbach, 51–79. Opladen: Leske Budrich.
- Elchardus, M., Smits, W. 2006. “The Persistence of the Standardized Life Cycle.” *Time Society* 15: 303–326.
- Esping-Andersen, G. 1990. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton: Princeton University Press.
- Eurostat 2017. Statistics Explained. EU statistics on income and living conditions. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>
- European Commission 2020. Europe 2020 in your country. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-your-country/lietuva/country-specific-recommendations/index_lt.htm

- Forrest, R., Yip, N. M., eds. 2013. *Young People and Housing Transitions, Trajectories and Generational Fractures*. New York: Routledge.
- Filandri, M., Bertolini, S. 2016. "Young People and Home Ownership in Europe." *International Journal of Housing Policy* 16 (2): 144–164.
- Filandri, M., Olagnero, M. 2014. "Housing Inequality and Social Class in Europe." *Housing Studies* 7: 977–993.
- Hoekstra, J. 2003. "Housing and the Welfare State in the Netherlands, An Application of Esping-Andersen's Typology." *Housing, Theory and Society* 20: 58–71. Prieiga per internetą: http://www.researchgate.net/publication/248979732_Housing_and_the_Welfare_State_in_the_Netherlands_an_Application_of_Esping-Andersen's_Typology
- Hoekstra, J. 2010. *Divergence in European Welfare and Housing Systems*. Amsterdam, Delft University Press.
- Hoekstra, J. 2009. "Two Types of Rental System? An Exploratory Empirical Test of Kemeny's Rental System Typology." *Urban Studies* 46 (1): 45–62.
- Hoekstra, J. 2003. "Housing and the Welfare State in the Netherland. An Application of Esping-Andersen's Typology." *Housing, Theory and Society* 20: 58–71.
- Housing Europe. A Housing Europe Review 2015. The State of Housing in the EU 2015. Prieiga per internetą: <http://www.housingeurope.eu/resource-468/the-state-of-housing-in-the-eu-2015>
- Hutchison, E. D. 2008. *Dimensions of Human Behavior: The Changing Life Course*. Richmond, Virginia Commonwealth University: Sage Publications.
- Kemeny, J. 1980. "Home Ownership and Privatization." *International Journal of Urban and Regional Research* 4 (3): 372–388.
- Laaksonen, H. 2000. *Young Adults in Changing Welfare States: Prolonged Transitions and Delayed Entries for under-30s in Finland, Sweden and Germany in the '90s* (MZES Mannheim Working Papers 12). Mannheim: Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung.
- Lersch, P. M., Dewilde, C. 2013. *Young People's Employment and Home ownership* (Tilburg University HOWCOME Working Paper Series 1). Tilburg: Tilburg University.
- Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos įgyvendinimo 2017–2019 metų priemonių planas. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. balandžio 13 d. įsakymas Nr. A1-181.
- LR Konstitucija 1992. *Valstybės žinios*, Nr. 33-1014, 1991, Nr. I-1051.
- LR Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos būsto strategijos patvirtinimo 2004. *Valstybės žinios*, Nr. 13-387, 2004, Nr. 60.
- Lipnevič, A. 2012. „Būsto politikos raida Lietuvoje“. *Societal Innovations for Global Growth* 1 (1). Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:j.04~2012~1367189105417/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
- Lund, B. 2011. *Understanding Housing Policy*, 2nd edition. Bristol: The Policy Press.

- Mandič, S. 2008. "Home Leaving and its Structural Determinants in Western and Eastern Europe: An Exploratory Study." *Housing Studies* 23 (4): 615–637.
- May, T., Perry, B., Le Galès, P., Sassen S., Savage M., 2005. "The Future of Urban Sociology." *Sociology* 39 (2): 343–370.
- Pahl, R. 1975. *Whose City? And Further Essays on Urban Society*. Harmondsworth, UK: Penguin.
- Mayer, K. U. 1994. "The Postponed Generation. Economic, Political, Social and Cultural Determinants of Changes in Life Course Regimes." In *Solidarity of Generations. Demographic, Economic and Social Change and its Consequences*, ed. H. A. Becker, P. L. J. Hermkens, 47–69. Amsterdam: Thesis Publishers.
- Mulder, C. 2013. "Family Dynamics and Housing: Conceptual Issues and Empirical Findings." *Demographic Research* 29 (14): 355–378.
- Murphy, M., Wang, D. 1998. "Family and Socio-demographic Influences on Patterns of Leaving Home in Postwar Britain." *Demography* 35: 293–305.
- Mockienė, L. 2009. *Valstybės paramos būstui ir įsigyti probleminiai aspektai*. Magistro baigiamasis darbas: viešasis administravimas. Vilnius: MRU.
- Ruoppila, S. 2005. "Housing Policy and Residential Differentiation in Post-Socialist Tallinn." *European Journal of Housing Policy* 5 (3): 279–300.
- Salvi del Pero, A., et al. 2016. Policies to Promote Access to Good-quality Affordable Housing in OECD Countries. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 176, OECD Publishing, Paris. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.1787/5jm3p5gl4djd-en>
- Stankūnienė, V., Jonkarytė, A., Mikulionienė, S., Mitrikas, A. A., Maslauskaitė, A. 2003. *Šeimos revoliucija? Iššūkiai šeimos politikai*. Vilnius: Socialinių tyrimų institutas.
- Serdedakis, N., Tsiolis, G. 2000. "Biographical Trajectories and Identity: Traditional Overdetermination and Individualisation." *Young* 8 (2): 2–23.
- Vinken, H. 2007. "New Life Course Dynamics?: Career Orientations, Work Values and Future Perceptions of Deutch Youth." *Young* 15: 9–30.
- Walther, A. 2006. "Regimes of Youth Transitions: Choice, Flexibility and Security in Young People's Experiences across Different European Contexts." *Young* 14 (2):119–139.
- Žilys, A. 2015. *Moderniosios visuomenės miesto plėtra: rezidencinė diferenciacija Lietuvos didmiesčiuose*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.

Gauta 2018 02 04
Priimta 2018 04 25

RŪTA BRAZIENĖ

Housing Provision for the Youth: Opportunities and Problems

Summary

This article aims to analyze the Lithuanian youth housing provision opportunities and problems. Youth housing is related to many socio-economic factors: housing market, conditions for young people to become real estate owners and the young persons' status in the labor market. Moreover, the newest demographic trends (declining birth rate, declining marriage rate, voluntary childlessness and etc.) also play an important role. The paper presents an analysis of the housing policy in the context of different welfare state models, discusses the legal regulation of housing policy and analyzes the key factors determining the opportunities of the provision of youth housing. Secondary data analysis strategy is applied in the article. The main sources used in this paper include the European Union Survey on Income and Living Conditions (EU-SILC 2007–2016) and the European Quality of Life Survey (Eurofound 2012). The results of the survey data reveal that young people from countries with a social democratic welfare state model have better access to housing, therefore, they leave their parents' homes much earlier and start an independent life. Youth in Eastern and Central as well as in Southern Europe faces major challenges in housing provision. The neoliberal housing policy does not create favorable conditions for youth housing in Lithuania. Youth housing in Lithuania has turned into an increasingly relevant social problem: together with youth vulnerability in the labor market it increases youth emigration.

Keywords: youth, housing provision, housing policy, welfare state.